

ספר דברי יחזקאל המבואר

על התורה ומועדים

מקראות ואגדות וענינים שונים. יקרים מפז ומפנינים.
יראת ה' מלאים זיו ומפיקים. מתוקים מדבש ונופת צופים:

אמרות טהורות. לבאר כל חמורות. בפנים מסבירות. עינים מאירות.
בכתב יד קדשו חרות. על הגליונות המדרש, תנ"א, משניות, ש"ס, וש"ע, ושאר
ספרים ואיזה שו"ת הנמצאים למשמרת.

מכ"ק אבינו אדומו"ר הרב הגאון הקדוש צדיק יסוד עולם המפורסם
בכל קצוי ארץ בתורה בעבודה בקדושה ובטהרה, רשכבה"ג

מוהר"ר יחזקאל שרגא הלברשטאם זללה"ה

אב"ד בכמה ק"ק ומ"כ בק"ק שינאווא יצ"ו זי"ע ועכ"י
(נוסח שער דפו"ר תרס"א)

ועתה יוצא לאור בתוספת מרובה, עם ביאורים יקרים, מקורות וצינונים,
לבאר דבריו הקדושים, לפענח חידושים נעלמים

עם

"ליקוטי דברי יחזקאל"

ליקוטים נבחרים, מאירים כספירים, הלכות ומנהגים, אמרים ומכתבים, הסכמות ושבחים,
מתוך ספרי רבותינו הקדושים מאורי החסידות,
ממה שהביאו בשמו, תלמידיו ותלמידי תלמידיו

יוצא לאור בפאר והדר
בהוצאה חדשה ומפוארת
מהדורה מורחבת - תשע"ט

פרשת בראשית

תחילת העבודה על אמת אף כשאינה בשלמות

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. הנה 'בראשית ברא אלקים' סופי תבות 'אמת', אף דאותיות אמת לא נרמז בסופי תבות פסדר". ו'ברא אלקים את' סופי תבות 'אמת' פסדר. ו'לרמו שצריך האדם לעבד על מדת אמת אף על פי שמתחלה אינו בשלמות, והינו לא פסדר, יעזר לו ה' לתפרך אחר כך שייבא למדת אמת פסדר, שיהיה האמת אצלו בשלמות. משל לבנין, אם פי צריך לעשות הבנין פסדר, הינו שצריך לבנות תחלה היסוד, ואחר כך הכתלים, ואחר כך הגג, מפל מקום מכין צרכי הבנין ממה שימצא בידו

לקנות ראשון, ואחר כך יבנה הבנין פסדר:

השבת היא ראשית העבודה אחרי התשובה

מַעֲמֵם לָמָּה נִקְרָא פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית שְׁבֵת בְּרֵאשִׁית. ולמה לא נקרא פן פרשת נח או פרשת לך, שבת נח או שבת לך. אמר מורי חמי הגאון הקדוש אריה דבי עלאי אבד"ק ווישניצא זלה"ה, דהענין כך הוא. דבימים הנוראים הקדושים כל אדם היה לו אז הרהור תשובה, וקבל אז על עצמו איזה הנהגה טובה כל איש לפי ערכו ומדרגתו, לכן נקרא שבת בראשית, שמזכירין להאדם שמה שעבר עבר, ויומעתה מתחיל סדר חדש, וישתדל את עצמו שיהיה מעתה טובי:

ביאור דברי יחזקאל

העבודה על האמת אינה צריכה להיות כסדר אלא רק בהמשך עבודתו זוכה לכך. ד. מפני מה דוקא השבת שקוראים בה את פרשת בראשית נקראת על שם הפרשה. ת. חמיו של רבינו בזיווג ראשון, מחבר ספר 'אריה דבי עילאי'. ו. ולפי זה לא נקראת השבת על שם הפרשה, אלא על שם שהיא ראשית העבודה אחרי התשובה בימים הנוראים. וראה בליקוטים - ערכים - ערך 'אחרי חג הסוכות'.

א. סופי התיבות 'בראשית ברא אלהים' שהן תיבת 'אמת', אינן כסדר התיבה, אלא קדמה התי"ו לאל"ף ולמ"ם. ב. ועל כן קדמה תיבת 'אמת' שאינה בסדר האותיות הראוי לתיבת 'אמת' שבה האותיות הן כסדרן, לרמו שבתחילה עובד על מדת האמת אף שאינה בשלימות וכראוי, ואחר כך יזכה להגיע לאמת שהיא בשלימות וכראוי. ג. וכמו שרק בניית הבנין צריכה להיות כסדר, אבל הכנתו אינה צריכה להיות כסדר, אף

מקורות ועיונים

ו' ומעתה מתחיל סדר חדש. כעין דברי המדרש (מנחם ממוז' מ"ב): 'ולקחתם לכם ביום הראשון' (ויקרא כג מ), וכי ראשון הוא והלא חמשה עשר יום הוא, ואת אמרת 'ביום הראשון', אלא ראשון הוא לחשבון עונות וכו'. ישראל שהם מסגלין עונות כל ימות השנה, מה הקדוש ברוך הוא עושה, אומר להם עשו תשובה מראש השנה, והם נכנסין ובאין ביום הכיפורים ומתענין בו ועושין תשובה וכו', והקדוש ברוך הוא מתרצה להם ומחיל להם, ואומר להם הרי ויתרתי לכם את כל עונותיכם הראשונות, אבל מעכשיו הוא ראש חשבון לכן כתיב 'ולקחתם לכם ביום הראשון', ראשון לחשבון עונות. ו'ע"ע ב"ג אורות (עמ' ר"ה) ששמע מפי הרה"צ ר' שמואל שמעלקא עזריאל תאומים - פרנקל אב"ד קלאנסא - ויעליטשקע שהיה רבינו רגיל לומר אחר חג הסוכות, כי אנו דומים לאותו איכר שבזמן אסיפת התבואה מפנה את גורנו מהתבואה הישנה כדי להכניס בה תבואתו החדשה. פירוש, מה שעבר עבר ומעכשיו מתחיל חשבון חדש כי העיקר להתאמן מהיום והלאה להיות מוסיף והולך בעבודת ד' יתברך.

ו' ברא אלהים את סופי תיבות אמת. ראה בזהר (מ"ב קטז): מאן דאומי קושטא הוא מקיים 'אמת מארץ תצמח' (מלאי פ"ב י), דאיהו עמודא דאמצעייתא דביה איהו קיימא בניינא, דהא הוא דכתיב 'ברא אלהים את' -מי שנשבע באמת הוא מקיים 'אמת מארץ תצמח', שהוא העמוד האמצעי שבו הוא קיום הבנין, זהו שנאמר 'ברא אלהים את'. וכן הוא בתיקוני זוהר (מ"ב סג, סד): 'אמת' איהו בסוף תיבין ואינון 'ברא אלהים לעשות', 'ברא אלהים את', ביה ברא עלמא ועליה איתקרי וקיימא כל עלמא -'אמת' הוא בסוף התיבות והם 'ברא אלהים לעשות', 'ברא אלהים את', בו נברא העולם ועליו נקרא ועומד כל העולם. וראה עוד בבעה"ט כאן.

ו' לרמו שצריך האדם. בשפע חיים (כעוף דרעון פר' מולות ט) כתב, שאחי רבינו רבי ברוך מגארליץ אמר שההבדל ביניהם הוא, שכשרבינו ראה הר מלא שקר ובתוכו נקודה קטנה של אמת, הרי מרוב געגועיו להגיע אל האמת משמש וברר את כל ההר כדי להשיג את נקודת האמת, אולם אחיו כשמצא הר מלא אמת אבל בתוכו יש נקודה קטנה של שקר השליך את כל ההר.

עיקר הבריאה שישלים אדם עצמו

השלמות היא להיות כלי לקבל שפע

חֲבוּר סִיּוּם הַתּוֹרָה לְתַחֲלָתָהּ. לְעֵינֵי כָּל
 יִשְׂרָאֵל, בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹקִים. דִּהְנֵה
 מוֹרֵי חֲמֵי הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ אֲרִיֵה דְבִי עֲלָאֵי זֹלֵה"ה
 אָמַר פְּרוּשׁ הַפְּסוּק 'אֲשֶׁר בְּרֵא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת'
 (להלן ז א), פְּלוֹמֵר, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרֵא אֶת
 הָאָדָם שֶׁיִּתְקַן אֶת עֲצָמוֹ, וְיִשְׁהַאֲדָם נִבְרָא בְּלִי
 שְׁלֵמוֹת, לְתַכְלִית זֶה שֶׁהוּא בְּעֲצָמוֹ יִתְקַן אֶת
 עֲצָמוֹ בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת. מֵה שְּׁאִין פֶּן הַבְּהֻמָּה
 תִּכְפֵּן פְּשְׁנוּלְדָה הִיא בְּשְׁלֵמוֹתָהּ הָאֲחֵרוֹן, שְׁלֵא
 תוֹסִיף שְׁלֵמוֹת יוֹתֵר מִיּוֹם הַיּוֹלְדָה. עַד פֶּאֶן דְּבָרֵיו.

וְהִנֵּה עֲנִין שְׁלֵמוֹת הַזֹּאת, הַעֲקָר הוּא שְׁיַעֲשֶׂה
 כָּל אֶחָד אֶת עֲצָמוֹ לְפִי עֲרֹכוֹ לְכָלִי הָרְאוּי
 לְקַבְּלָהּ, הִנֵּנוּ עַל יְדֵי שְׁיִקְבַּל עָלָיו עַל מְלָכוֹת
 שְׁמִים, שְׁיִשְׁמֹר אֶת עֲצָמוֹ מִכָּל אֲוֹן וְאֲשָׁמָה
 וְרָשָׁע וַיִּקְיָם הַתּוֹרָה, וַיֵּאָז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 בְּחִסְדּוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ יַעֲרָה רוּחַ מְמָרוּסֵי לְכָל
 אֶחָד כְּפִי הַכְּנָתוֹ. וְזֶהוּ לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, וַיִּרְאֵשִׁי
 תְּבוֹת 'כְּלִי', בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹקִים, פְּלוֹמֵר כָּל
 תַּכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁבְּרֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 הִיָּה שֶׁהָאָדָם יַעֲשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ כְּלִי רְאוּי לְקַבְּלָהּ:

ביאור דברי יחזקאל

ז. שתיבת 'לעשות' צריכה ביאור, הרי כבר נאמר 'כו
 שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים', ומפני מה נתוספה
 כאן תיבת 'לעשות'. ח. ובוזה יתבאר הכתוב, שהמלאכה
 האחרונה שברא ה' קודם ששבת, שהיא בריאת האדם, כי
 היא 'לעשות', שצריך האדם לעשות ולתקן את עצמו, כי
 עשיה מתפרשת גם מלשון תיקון כמו 'ויעש אלהים את

הרקיע' (לעיל ז א). ט. לא נברא האדם בשלמות, מפני
 שעליו מוטל להשלים ולתקן את עצמו. י. השלמות
 שעבורה נברא האדם. יא. ישעשה אדם את עצמו
 להיות כלי מוכן לקבל את השפע האלוהי. יב. מלשון
 הכתוב (ישעיה לג טו). וביאר הרד"ק, ישפוך רווח רצון
 ממרום.

מקורות ועיונים

ודו שהאדם נברא בלי שלמות. כתב בעיקרים (מאמר ג פ"ג):
 לפי שאין בבעלי חיים שלימות אחר מקווה מהם
 אלא שלימות המציאות בלבד, נאמר ביצירתם 'וירא אלהים כי
 טוב', לרמוז כי עם מציאותם מיד הגיע ונשלם הטוביות
 שאפשר שיהיה בהם שהוא שלימות המציאות, ולא יקווה מהם
 שלימות אחר זולת זה. אבל ביצירת האדם לא נאמר 'כי טוב'
 וזה יראה דבר מתמיה, וכי לא יהיה ראוי שיאמר על יצירת
 האדם 'כי טוב' כמו על יצירת שאר הבעלי חיים. אלא שמה
 שלא נאמר בו 'כי טוב' הוא להורות שהטוביות המכוון באדם
 איננו הטוב המכוון בשאר בעלי חיים שהוא שלימות המציאות
 בלבד, אבל יקוה שיגיע ממנו טוביות אחר יותר נכבד לא יגיע
 עם מציאותו מיד, אלא אחר שיוציא הכוחניות אשר בו מן
 הכח אל הפועל, וכל זמן שלא יצא שכלו מכה אל הפועל לא
 יגיע שלימותו המכוון בו שהוא שלמות התכלית.
 והב"י יקר (להלן ז א) כתב: נשמת חיים היא הנפש המשכלת
 הנצחית, צא ולמד מי הנופח ותמצא שזה מדבר בחלק
 אלוה ממעל, ויאמר, אף על פי שנפח ה' באדם נשמת חיים
 המשכלת, מכל מקום 'ויהי האדם', בתחילת הויתו לסתם 'נפש'
 חיה' כשאר בעלי חיים, כי 'אדם עיר פרא יולד' (איוב לא יג),
 ועיקר שלימותו תלוי בחריצות השתדלותו, וטוב בחירתו
 כשיפקח עיני שכלו בבואו בימים, אבל בתחילת הויתו אף על
 פי שכבר נופח בו נשמת רוח חיים, מכל מקום אין הנשמה
 בו בפועל כי אם בכח לבד, ואם לא ישנס מתני זריזותו לצאת
 בראש החלוץ ללחום מלחמת ה', הרי הוא בבהמיותו ונמשל
 כבהמה. אבל שור או כשב או עז כי יולד, באותו יום נברא
 עם כל שלימותו ואין בו תוספת שלימות. וגילה לנו הכתוב
 דבר זה שלא יטעה האדם בעצמו לאמור, שבלא יגיעה ועמל

יבוא לידי שלימותו אשר כבר נוצר עמו, ויסמוך על יתרון זה
 שנמצא ביצירתו. כי אין הדבר כן אלא הכל תלוי בפועל כפיו,
 כי יש בידינו תמיד להחליף ולהמיר הטבע בשכל והשכל בטבע.
 ומטעם זה לא נאמר ביצירת האדם 'וירא אלהים כי טוב', לפי
 שביצירתו עדיין לא ניכר מה טובו ומה יופיו.
 ובמעשי ה' (נראה פ"ג): אחר שנתבאר שלא יאמר לשון עשיה
 רק אל דבר שנשלמה פעולתו, היטיב לומר הכתוב
 ברקיע ובמאורות ובבהמה וחיה לשון עשיה, לפי שהרקיע
 והמאורות והבהמה וחיה הגיעו אל כל השלמות שבחוקם משעה
 ראשונה, ולכן נאמר בהם בריאה ועשיה וכו' שהצורה והתכלית
 הגיעו אליהם יחד, ובוזה יאות שלא נאמר בענין האדם לשון
 עשיה, שלא יתכן לומר בו עשיה עד שיגיע אל התכלית שנברא.
 ויהו אז הקדוש ברוך הוא. ראה באוהב ישראל (ליקוט מנשיס פ"ג
 עקב): אף שהקדוש ברוך הוא משפיע שפע רב, אם לא
 יעשה האדם הכנה וכלי מוכשר לקבל השפעת ה' יתברך, אז לא
 יהיה יכולת ביד האדם ליהנות מהשפעה זו, רק אם יש לו כלי,
 כגון אם האדם מצפה ומחכה ושומר לחכמתו יתברך, ועל ידי
 זה עושה הכנה וכלי לקבל השפעת חכמתו יתברך שמו, ואז
 באמת הקדוש ברוך הוא משפיע לו שפע חכמה, וכן כל הדברים.
 ובשפת אמת (פ"ג נאה מג"ו): עולם הזה אינו בשלימות, והאדם
 שהוא תכלית הבריאה הוא נברא רק לשמוע דבר ה', וזה
 השלימות שלו שהוא כלי מוכן לכבודו יתברך שמו, וכפי הכנה
 שלו לשמוע מצות הבורא זה השלימות, ובוזה זוכה לקבל הברכה.
 וראשי תיבות ב"י. ועל דרך זה כתב בתולדות יצחק
 בפרשתן: לקשר סיום התורה עם ההתחלה, התורה
 מסיימת 'לעני כל ישראל', ראשי תיבות 'כלי', שצריך אדם
 לעשות עצמו כלי מוכן לקבל התורה.

הערה בלשון המגיה

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת חַיַּת הָאָרֶץ. פֶּרֶשׁ רִשׁ"י,
וַיַּעַשׂ, תְּקַנֵּם בְּצַבְיוֹנָם וּבְקוֹמָתָן. עַד כָּאֵן
 לְשׁוֹנוֹ. כְּתַב הַמַּגִּיהָ י' וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, 'וּבְצַבְיוֹנָם' פְּרוּשׁ
 לְרִצּוֹנָם, שְׁאֵם הָיָה שׁוֹאֲלִין אוֹתָם אִם רִצּוֹנָם לְהִיּוֹת
 נִבְרָא כֵן הָיָה מִתְרַצֵּים י'. וְדִיוֹקוֹ, דְּהָא כְּבָר כְּתִיב
 (פסוק מד) 'וַיְהִי כֵן י', אֲלָא עַל כְּרַחֲךָ שֶׁפֶרֶשׁ 'וַיַּעַשׂ'

כְּמוֹ 'וַיַּעַשׂ אֶת הַרְקִיעַ' (פסוק י) י'. וּבְדִשְׁאִים שֶׁנֶּאֱמַר
 'וַתּוֹצֵא אַחַר 'וַיְהִי כֵן'', לומר שֶׁלֹּא קִיָּמָה הַצְּיוּרִי י',
 וַיַּעַד כָּאֵן דְּבָרָיו. אֵינן לְשׁוֹן הַמַּגִּיהָ כַּהֲגֹן י', כִּי
 אֲדַרְבָּא עֲשׂוֹ רִצּוֹן הַבּוֹרָא אִף עַל פִּי שְׁהֵם לֹא
 נִצְטָווּ, רַק שְׁמַעוּ שֶׁנֶּצְטָווּ הָאֵילָנוֹתִי, וְהִרְאָהָ
 שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (מולין ס). שְׁאֲמַר שֶׁר הָעוֹלָם
 עַל זֶה 'יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו' (תהלים קד לט) כ"א (מכ"ק):

פרשת נח

התיבה התרוממה ד' אמות מפני הקליפות שבארץ

חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם
וַיִּכְסּוּ הַהָרִים. צָרִיךְ לְהַבִּין לְמָה הָיָה
הַמַּיִם מְכֻסָּה עַל הַהָרִים מִלְּמַעְלָה חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה
אַמָּה*. וְנִרְאָה, כִּי י"א אַמּוֹת הֵיטָה הַתֵּבָה
 צָרִיכָה לְשַׁקֵּעַ בְּמַיִם, כְּמוֹ שֶׁפֶרֶשׁ רִשׁ"י ז"ל (פסוק

י) הַתֵּבָה מְשַׁקֵּעַ הֵיטָה בְּמַיִם י"א אַמּוֹת,
 כִּסְפִינָה טְעוּנָה הַמְשַׁקֵּעַ מְקַצְתָּה בְּמַיִם י',
 וְאַרְבַּע אַמּוֹת כִּהְיָא דְאֲמַרִּין (מגילה ג). הָאֵי מֵאֵן
 דְּמַבְעִית וְכוּ' אֵי קָאֵי בְּמִקּוֹם הַטְּנוּפֹת לְנִשּׁוּף
 מְדוּכָתִיחָ אַרְבַּע גְּרַמְדִּי. וַיּוֹמַבְאָר בְּזֵהר
 הַקְּדוּשׁ (מ"ב ס"ב). דְּבַמְבּוּל הֵיטָה שֶׁם מְלֵא קְלָפוֹת,

ביאור דברי יחזקאל

יג. ה**מביא** לדפוס כתב כאן בסוגריים: בכל מקום שנזכר
 כאן 'כתב המגיה', היא בחומשים דפוס טשערנאוויץ
 שנדפסו בשנת תר"י. יד. **כֵּן** כתב גם בשפתי חכמים
 (כ"ף): לרצונם שאם היו שואלים אותו מתחילה אם רוצה
 להיות נוצר כן, היה מתרצה להיות כן. טו. **ומפני** מה
 נכתבה שוב לשון עשיה אחרי שכבר נהיה כן.
 טז. **שפירש** רש"י שם: תקנו על עמדו והיא עשייתו.
 יז. **ולפי** דבריו צריך לבאר גם שם, מפני מה נכתבה
 ההוצאה אחרי שכבר נהיה כן. יח. **נאמר** 'ויהי כן' לפני
 ההוצאה, מפני שהארץ לא הוציאה כמו הציווי, ואי אפשר
 לומר שנהיה בארץ כמו שנצטוותה. יט. **מה** שכתב 'שלא
 קיימה הציווי', שמשמע שהוציאה הארץ את הדשאים
 שלא כרצון הבורא. כ. **כיון** ששמעו הדשאים שנצטוו
 האילנות לצאת למיניהם, יצאו גם הם למיניהם.
 כא. **בגמרא**: דרש רבי חנינא בר פפא, 'יהי כבוד ה'
 לעולם ישמח ה' במעשיו', פסוק זה שר העולם אמרו,

בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא 'למינהו' באילנות, נשאו
 דשאים קל וחומר בעצמן, אם רצונו של הקדוש ברוך
 הוא בערבוביא, למה אמר 'למינהו' באילנות. ועוד קל
 וחומר, ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר
 הקדוש ברוך הוא 'למינהו', אנו על אחת כמה וכמה. מיד
 כל אחד ואחד יצא למינו, פתח שר העולם ואמר 'יהי
 כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו'. א. **מה** היה צורך
 במים שגברו חמש עשרה אמה למעלה מההרים הגבוהים,
 הרי די שיכסו המים את ההרים וימחו את כל אשר בהם.
 ב. **ברש"י**: 'ותרם מעל הארץ', משוקעת היתה במים אחת
 עשרה אמה, כספינה טעונה המשוקעת מקצתה במים.
 ג. **רבינא** אמר, שכשמרגיש אדם בפחד, אף שהוא אינו
 רואה את המזיק אך מזלו העליון רואה מזיק בא כנגדו,
 ותקנתו היא לקרוא קריאת שמע, ואם עומד במקום מטונף
 ואינו יכול לקרוא ידלג ממקומו ארבע אמות, ואם לא
 יאמר למזיק העז שבבית הטבח שמינה וטובה ממני.

מקורות ועיונים

ו' **עד כאן דבריו**. כן כתב הרא"ם: רש"י מפיך לה הכא מיתורא
 ד'ויעש' שהוא לשון תיקון, כמו, 'ועשתה את צפרניה'
 (דניסל כ"ג), 'ובן הבקר אשר עשה' (להלן י"ח), שכבר אמר 'ויהי
 כן', והיה די בזה כמו בשאר הימים. ומזה הטעם עצמו פירש
 גבי 'ויעש אלהים את הרקיע' תיקנו על עמדו והוא עשייתו, כי
 היה די במאמר 'ויהי כן' הכתוב אחריו. אבל בדשאים אמר

'ותוצא אחר 'ויהי כן', מפני שרצה לומר ולא עשתה כן,
 אלא 'ותוצא הארץ ועץ עושה פרי', ולא העץ פרי.
 ו' **ומבואר** ב**זוהר** הקדוש. ב**זוהר**: כד בני נשא מחבלין
 ארחייהו ולא נטרי פקודי אורייתא וחטאן קמי
 מאריהון, וכדין כביכול דחיין לה לשכינתא מעלמא ואשתארא
 ארעא מחבלא, דהא שכינתא אתרחייתא ולא שריא עלה וכדין

לכן התבה שהיה שם נח עם בניו, היתה צריכה להיות רחוק מן הארץ ארבע אמות:

קודם המבול היו העננים זכים בלא קשת

והיה בענני ענן ונראתה הקשת בענן וגו'. בספר פתם פז (מ"ט ע"ב): מדבר בענין קשית היונים אודות הקשת, שמלהט השמש באויר הלח והיה הקשת בתולדתו. ויצד כאן דבריו. ולפלא שלא הביא מה להשיב על זה למינים שמקשים איך הקשת הוא אות, הלא היא בטבעת. והנה תהלה לה' יתברך שהאיר עיני ומצאתי תשובה נכונה, כי ראיתי בספר יערות דבש (מ"ט

ליוט ב) פתבי, שקדם המבול היה האדמה מזוקק וזך פספיר ואבן בדלח. ונמצא ממילא שהעננים העולים מאד האדמה היו זכים והיו מלטשים, והיה להט השמש עובר מעבר אל עבר, ולא נעשה שום גון. ויאותר המבול שעשה הבורא יתברך אות בקשת בשמים, נשתלשל הדבר עד למטה בעולם הזה שנעשה על פי הטבע. ויודי למבין (עד כאן נמצא צי"ק על גליון ספר כחם פז):

עכירות העננים היא בענני ענן

ואמר עוד, שהוא הפרוש והיה בענני ענן. הינו כפרוש רש"י פשתעלה במחשבה

ביאור דברי יחזקאל

המבול לא היה מראה האדמה עכור כמו היום, אלא מאיר ומבהיק כאבני יקר. ת. א. האדמה לא היתה עכורה, על אחת כמה וכמה העננים שמראיהם בהיר וצלול יותר מהאדמה לא היו עכורים, אלא היו צלולים ובהירים לגמרי. ט. נעשה גוון מגווני הקשת, מפני שהקשת היא האור החוזר מקרני השמש שמגיעים אל האויר הלח, אך כשלא היו העננים עכורים לא חזרו קרני השמש, אלא הלכו בדרכם כאילו לא נפגשו בדבר. י. כשנעשה אות הקשת בשמים נשתללה למטה עכירות העננים, כדי שתוכל להיות קשת.

ד. היונים הקשו שהרי הקשת היא בטבע הבריאה כשמאירה השמש על אויר לח, ומה שנאמר כאן שהקשת היא כשעולה לפניו יתברך הרצון להביא מבול. ה. כל דברי הכתם פז מיוסדים על דברי הרמב"ן, ופלא שאינו משיב למינים המלעיגים על דברי רש"י. ו. המביא לדפוס כתב כאן בסוגריים: וזה לשונו, כי אדמה לא ישונה בשום זכוך שבעולם לשנות איכותה, ואם על ידי חכמת אלקומה ועשו שיהיה מוזכר כעין ספיר וכו', מכל מקום זהו באמת תכלית האדמה, וכך היה קודם המבול, עד כאן לשונו. ז. קודם

מקורות ועיונים

עב, וכן השמים שק אשים כסותם לנגד מה שהיו קודם החטא. וזו ודי למבין. וכן כתב בעל יערות דבש בספרו תפארת יהונתן (ד"ה ואלמר אליס זאט): כי קודם המבול היה הארץ מזוכך בעצמותו ספיר גזרתו, ואף האדים לא היו עבים כלל ולא היו עכורים, ולכן לא נהווה הקשת, כי קוי ניצוצות השמש היו עוברין דרך העננים מעבר לעבר, כאשר אנו רואים באמת אם אין הענן עב רק זך לא יראה קשת. רק לאחר המבול לרוב גפרית מימי המבול ולרוב צמיחת כל בעלי חיים וצמחים ואילנות שנבלע הכל בארץ, נשתנה הארץ וקבלה עכירות רב, ומזה נהווה הקשת, ואם כן טוב הקשת הוא מחמת עכירות אדמה, ועל ידי כן בא עכירות האדים, ומזה נהווה עב הענן. ראה בקובץ 'פינת יקרת' (שנה א' קונטרס א' עמ' ט) שהביא מכת"י החסיד ר' יצחק טייטלבוים דומ"ץ בק"ק בארדיוב מגדולי חסידי רבינו, מה שכתב רשימות משנת תרנ"ט שנה אחרונה לימי חייו של רבינו ז"ל: בספר הקדוש כתם פז הקשה דהנה המחקרים מראי' דהטבע מורה על הקשת דכשיתן אדם כוס של מים נגד החמה יהיה כמראה הקשת במים מחמת שאור החמה יבהיק דרך זרורית המים וכן הוא בענין הקשת שהחמה מבהיק דרך העננים ונהווה הקשת, וקשה דהא מבואר בהתוה"ק דהא אות. ויתירך אדמו"ר דהנה מבואר בספר יערות דבש בדרשה א' בברכת אתה חונן דקודם המבול היה האדמה זך ומזוקק כספיר ואבן הבדולח ז"ל: כי אדמה לא ישונה בשום זכוך שבעולם לשנות איכותה ואם על ידי חכמת אלקימ"ה יעשה שיהיה מוזכר

אתחבלת, מאי טעמא אתחבלת בגין דשריא רוחא אחרא עלה דמחבלא עלמא [כשבני אדם משחיתים דרכיהם ולא שומרים את מצוות התורה וחוטאים לפני קונם, ואז כביכול דוחים את השכינה מהעולם ונשארת הארץ נשחתת, שהרי השכינה נדחתה ממקומה ואינה שורה עליה ואז נשחתת, מה הטעם שנשחתת מפני ששורה עליה רוח אחרת שמשחיתה את העולם]. וכתב בחסד לאברהם (מעין ז נה ט): כי זה העולם השפל הוא בית קיבול או למלאכים או להקליפות, ושניהם יחד לא שייכי ביחוד, וזה כי אם האדם יסגור פתח היכל לבנת הספיר אז יפתח הנוקבא דתהומא רבא שבצדו, ויתפשטו החיצונים ויגרמו מה שיגרמו, והו ענין המבול ודבר ומגפה בר מינן וכיוצא. וכן עד כאן דבריו. בכתם פז הביא את דברי הרמב"ן שכתב: ואנחנו על כרחנו נאמין לדברי היונים שמלהט השמש באויר הלח יהיה הקשת בתולדה, כי בכלי מים לפני השמש יראה כמראה הקשת. וכאשר נסתכל עוד בלשון הכתוב נבין כן, כי אמר 'את קשתי נתתי בענן', ולא אמר 'אני נותן' בענן כאשר אמר 'זאת אות הברית אשר אני נותן'. ומלת 'קשתי' מורה שהיתה לו הקשת תחילה. ולכן נפרש הכתוב, הקשת אשר נתתי בענן מיום הבריאה תהיה מן היום הזה והלאה לאות ברית ביני וביניכם, שכל זמן שאראנה אזכיר כי ברית שלום ביני וביניכם. וזו ואחר המבול. ובאופן אחר כתב בישמח משה (פר' האינו ד"ה גאופן שליט): ראיתי כתוב שהארץ היתה ספירית מאירה כספיר. ואחר החטא נתלבש הכל בחומריות וגשמיות בלבוש

לְפָנַי לְהִבִּיא חֶשֶׁךְ וְאֲבִדוֹן לְעוֹלָם יי, הִינּוּ שְׁעֵתָהּ הֶעֱנַן מִסִּבַּת גֶּשֶׁם הָאָרֶץ אֵינְנו מְזַכְּרִי, וְאִם יבא עַת שְׂיִהְיֶה צָרִיךְ אֲבִדוֹן, אָז וְנִרְאֶתָהּ הַקְּשֵׁת

שֶׁהוּא אוֹת הַבְּרִית שְׁלֹא יבא מְבוּל לְעוֹלָם, עַל דְּרָךְ שְׁאֲמָרוּ וְ"ל (מגילה יג:) קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא מְקַדִּים רְפוּאָה לְמַכָּה י:

פְּרִשְׁת לָךְ לָךְ

הדקדוקים בדברי הכתוב

וַיִּתֵּן לֹא מַעֲשֵׂר מִכֶּל. וַיֵּיטֵשׁ לְדַקְדַּק מִמָּה נִתֵּן לֹא אֲבָרְהָם מַעֲשֵׂר, הֲלֹא לֹא לָקַח כְּלוּם מִמֶּלֶךְ סְדוּם, כְּדַכְתִּיב אַחַר זֶה וַיֵּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל מֶלֶךְ סְדוּם הַרְמַתִּי יָדַי וְגו' אִם מִחוּט וְעַד שָׂרֹף נֶעַל וְאִם אֶקַּח מִכֶּל אֲשֶׁר לָךְ וְגו'. וַיִּזְכֶּן יֵשׁ לְדַקְדַּק, דְּכָאן כְּתִיב וַיִּתֵּן לֹא מַעֲשֵׂר מִכֶּל, מִשְׁמַע דְּנִתֵּן רַק מַעֲשֵׂר, וּבְפִרְשַׁת וַיֵּצֵא גַבִּי יַעֲקֹב כְּתִיב (לסל נח כג) 'כֹּל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי עֵשָׂר

אֲעֲשֶׂרְנוּ לָךְ, וְדָרְשׁוּ חַז"ל (כמויות ג:) שְׁנַתֵּן חֲמִשׁ שֶׁהוּא שְׁנֵי פְעָמִים מַעֲשֵׂר י:

אברהם טילם מכיסו מעשר לעניים

וַיֵּשׁ לֹאמֵר הֶעֱנִין כֶּךָ הוּא, דְּהִנֵּה כְּאֲשֶׁר אָמַר לֹא מֶלֶךְ סְדוּם תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכֵּשׁ קַח לָךְ לֹא רָצָה אֲבָרְהָם לָקַח מִמֶּנּוּ כְלוּם, וַיִּמְשׁוּם דְּאֲבָרְהָם הִיָּה שׁוֹנָא מִתְּנֻתָּי. וְטַעַן מֶלֶךְ סְדוּם וְאָמַר לְאֲבָרְהָם, הֲלֹא אֶתָּה הִצַּלְתָּ זֹאת מִזּוּטוֹ שֶׁל יָם וְהָרִי הוּא שְׁלָךְ י, וַיִּזְכְּרֵךְ זָכוּ הֶעֱנִיִּים

ביאור דברי יחזקאל

בר יעקב, מאי קרא, 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך', וברש"י: 'עשר אעשרנו', שני עישורין, הווי להו חומש. ב. ככתוב (משלי טו כ) 'ושונא מתנות יחיה'. ג. בגמרא (ב"מ נד.) אמרו שהמציל מזוטו של ים הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשין מהן. ופירש רש"י (ס"א כ): שיש מקומות בשפת הים שהים חוזר לאחוריו פעמיים ביום עשר פרסאות או חמשה עשר פרסאות, ושוטף מה שמוצא שם והולך.

יא. וצריך ביאור היכן נרמזו דברים אלו בתיבות 'בעניני ענין'. וראה ספורנו ושפתי חכמים מש"כ בזה. יב. ושינוי העננים מעננים מזוככים לעננים עכורים שבהם נראית הקשת נקרא 'בעניני ענין'. יג. הרפואה היא עכירות העננים כדי שתוכל הקשת להראות בהם, והיא קדמה למכה שהיא העת שיעלה לפניו להביא אבדון לעולם. א. בגמרא: אמר רבי אילעא, באושא התקינו, המבזבז אל יבזז יותר מחומש וכו'. אמר רב נחמן ואיתימא רב אחא

מקורות ועיונים

שנתן אברהם למלכי צדק מעשר, נמצאת אומר אברהם עכב לעצמו מן השלל, וכבר אמר הוא 'אם מחוט ועד שרוך נעל' וגו'. וכן יש לדקדק. כתב בנחל קדומים כאן: ראיתי בדרשות כתב יד מהרב המקובל עיר וקדיש כמהר"ר נתן שפירא ז"ל [הרב המחבר מצת שמורים וכו'] שכתב, 'מכל' גימטריא צ', דהפריש מק' ונשאר צ', עד כאן לשונו. ואפשר כמה שאמרו בירושלמי דפאה (פ"א ס"א) דהא דמפרישין חומש דכתיב 'עשר אעשרנו', עיין שם, ואברהם אבינו עליו השלום קיים הכל (יומא נח:), ורמז שנתן מעשר מצ' הנשארים אחר שהפריש מעשר ממאה, כלומר חומש. ויותר נכון דהפריש מעשר שני, והוא מעשר מצ'. ודוק.

וגו משום דאברהם היה שונא מתנות. ראה בדרישה (מו"מ ס"י רמט סק"ה): ושונא מתנות יחיה. וכן מצינו באברהם שאמר 'הרימותי ידי וגו' אם מחוט ועד שרוך' וגו', והא דלא מייתי הגמרא והפוסקים ראייה מזה, משום דאפשר למימר איהו דאחמיר לנפשיה ממתת חסידות יתירה דהוה ביה. ודו וכבר זכו העננים. בפירוש הריב"א כתב: לפירש רש"י

כעין ספיר כאשר אחד עשה כפראג אצל שר אחד ועשה ע"י לאבראטרו"ם שלו שאבן מעפר ארץ היה מזוקק וזך כספיר ואבן הדבולח מכל מקום זה באמת תכלית האדמה וכן היה קודם המבול, עכ"ל. מעתה מיושב היטב דהנה הקשת בא על ידי העננים כמבואר בתורה הק' והיה בעניני ענין כו' והנה מאין יבוא העננים מגשמיית הארץ האבל קודם המבול שהיה אדמה ספירי לא היה יכול להיות קשת כי אם אין עננים אין קשת, מעתה אתי שפיר דבאמת זהו אות כמבואר בתורה הק' דקודם המבול לא היה קשת כנ"ל ואמנם עתה אחר המבול דנעשה הארץ גשמי ויעלה הענן ממילא הקשת הוא שבע ודוק היטב, וכ"ק אדמו"ר הפליא דבר הזה ואמר בשם האלשיך הקדוש דלומר אין למנוע ולבייש משום אדם גדול ממנו, ואמר שהתירוץ הזה הוא אמת ומקום הניחו לו לתרוץ האמונה הקדושה להשיג להקשי עורף המקשים ולהשיב לב בנים לאביהם שבשמים. וכן יש לדקדק מה נתן לו. ראה מה שכתב החזקוני: ויתן לו מלכי צדק לאברהם מעשר מכל וכו'. ואם תפרש להיפך,